

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет природничих наук

Кафедра біології та екології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Природно-заповідний фонд України

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Екологія»

Спеціальність 101 Екологія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «31» серпня 2021 р.

м. Івано-Франківськ – 2021

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Природно-заповідний фонд України
Викладач (-і)	Заморока Андрій Михайлович, кандидат біологічних наук за спеціальністю 03.00.16 – екологія, доцент кафедри біології.
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-64
E-mail викладача	andrew.zamoroka@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Лекції / практичні
Обсяг дисципліни	180 год. (6 кредитів)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Групові або індивідуальні, аудиторні і/або дистанційні
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>"Природно-заповідний фонд України" – вибіркова навчальна дисципліна, що вивчається з метою набуття комплексних теоретичних знань та практичних навичок, спрямованих на формування професійних компетентностей для працевлаштування випускників у об'єктах природно-заповідного фонду України, включаючи природні та біосферні заповідники, національні природні та регіональні ландшафтні парки, ботанічні сади, зоо- та дендропарки, парки пам'ятки садово-паркового мистецтва.</p> <p>Згідно з даних Державного кадастру природно-заповідного фонду, в Україні налічується 8633 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 4,1 млн га, що становило 6,8 % площі країни, а також морський заказник "Філофорне поле Зернова" площею 402,5 тис. га. Зокрема 5 біосферних заповідників, 19 природних заповідників, 53 національні природні парки, 85 регіональних ландшафтних парків, 3398 заказників, 3580 пам'яток природи, 802 заповідних урочища, 28 ботанічних садів, 13 зоопарків, 62 дендропарки та 588 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.</p> <p>В ході навчання студенти працюють із законодавчою базою України, директивами Європейського Союзу та глобальними міжнародними нормативно-правовими актами; здійснюють проектні та пошукові роботи, розбирають ситуативні завдання, створюють стартапи та моделі природоохоронної, наукової і економічної діяльності об'єктів природно-заповідного фонду.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета дисципліни "Природно-заповідний фонд України" полягає у підготовці кваліфікованих працівників для об'єктів природно-заповідного фонду України, шляхом здобуття ними комплексних теоретичних знань та практичних навичок, спрямованих на формування професійних компетентностей.</p> <p>Цілі курсу з дисципліни "Природно-заповідний фонд України" передбачають набуття здобувачами критично необхідних вмінь для практичної реалізації в умовах об'єктів природно-заповідного фонду України.</p> <p>В результаті вивчення дисципліни студент повинен:</p> <p><i>Знати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - природоохоронну законодавчу базу України; - ключове природоохоронне законодавство Європейського Союзу; - міжнародні природоохоронні нормативно-правові акти; - класифікацію об'єктів природно-заповідного фонду України; - особливості природоохоронної, наукової, рекреаційної та економічної діяльності в межах об'єктів природно-заповідного фонду України; - ключові об'єкти природно-заповідного фонду карпатського регіону; <p><i>Вміти:</i></p>	

- здійснювати збір й аналіз інформації про об'єкти природно-заповідного фонду України;
- користуватись національними і міжнародними природоохоронними нормативно-правовими актами;
- здійснювати ситуативне моделювання конфліктних ситуацій і пошук шляхів їх вирішення;
- проєктувати дієві схеми фінансового забезпечення і самоокупності об'єктів природно-заповідного фонду;
- створювати стартапи для економічного становлення та інституційного зміцнення об'єктів природно-заповідного фонду;
- організовувати науково-дослідні роботи в межах об'єктів природно-заповідного фонду;
- створювати атрактивні рекреаційні продукти і дестинації в межах об'єктів природно-заповідного фонду;
- організовувати еколого-освітню роботу в межах об'єктів природно-заповідного фонду.

4. Компетентності

- ЗК01. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- СК09. Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.
- СК15. Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.
- СК18. Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.

5. Результати навчання

- ПР02. Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності.
- ПР12. Уміти оцінювати ландшафтне і біологічне різноманіття та аналізувати наслідки антропогенного впливу на природні середовища.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	30
практичні	30
самостійна робота	120

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
II	101 Екологія	I	Вибірковий

Тематика навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин		
	лекції	практичні	Самостійна робота

Змістовий модуль 1

Законодавче регулювання діяльності об'єктів природно-заповідного фонду України

ТЕМА 1. Парадигма охорони природи та значення природно-заповідних територій та об'єктів. Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i>	2	2	8
--	---	---	---

<p>Причини виникнення потреби в охороні природи. Розвиток концепції охорони природи. Етапи становлення природоохоронної діяльності у світовому і національному вимірах. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Розвиток природно-заповідних територій в Україні. Природоохоронна справа у Австро-Угорській та Російській Імперіях. Природно-заповідні об'єкти Західної України у період між I і II світовими війнами. Природно-заповідні об'єкти радянської України у період між I і II світовими війнами. Відновлення природоохоронної діяльності в Україні у другій половині XX століття. Сучасний етап розвитку природно-заповідного фонду в Україні. Практичні: <i>Аудиторне вивчення – 2 години:</i> Розбір передумов та історичних шляхів для досягнення організованої охорони природи. Перші природоохоронні об'єкти у світовому і національному вимірах. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Пошукова робота: розвиток природоохоронної діяльності на Українських землях у XIX-XX століттях.</p>			
<p>ТЕМА 2. Національне законодавство у галузі природо-охоронної діяльності Лекції: <i>Аудиторне вивчення 2 години:</i> Закон України "Про природно-заповідний фонд України" Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Закон України "Про рослинний світ" Закон України "Про тваринний світ" Закон України "Про екологічну мережу України" Практичні: <i>Аудиторне вивчення 2 години:</i> Нормативне забезпечення функціонування природно-заповідного фонду. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Конспектування наріжних правових норм управління природоохоронними об'єктами</p>	2	2	8
<p>ТЕМА 3. Сучасне поняття природно-заповідного фонду в Україні та світі Лекції: <i>Аудиторне вивчення 2 години:</i> Класифікації об'єктів природно-заповідного фонду в Україні.</p>	2	2	8

<p>Зонування в межах об'єктів природно-заповідного фонду. Класифікація заповідних територій МСОП. Директиви Європейського Союзу у галузі охорони природи. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Пошукова робота присвячена національним особливостям класифікацій заповідних об'єктів у країнах Європейського Союзу. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Порівняння розуміння природно-заповідного фонду в законодавствах України і Європейського Союзу <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Підготовка аналітичних оглядів щодо підходів у визначенні територій для створення об'єктів природно-заповідного фонду в Україні і Європейському Союзі.</p>			
<p>ТЕМА 4. Регулювання прав власності на об'єкти природно-заповідного фонду Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Визначення прав власності на об'єкти природно-заповідного фонду в Україні. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Міжнародне регулювання прав власності на природоохоронні об'єкти. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Ситуативне моделювання конфліктної ситуації між різними землекористувачами на території природно-заповідного об'єкту та шляхів її вирішення. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Пошукова робота прикладів конфліктів між об'єктами природно-заповідного фонду та землекористувачами. Робота із Єдиним державним реєстром судових рішень.</p>	2	2	8
<p>ТЕМА 5. Економічна діяльність в межах природно-заповідного фонду України Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Види економічної діяльності дозволені в межах об'єктів природно-заповідного фонду. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Нормативно-правова база здійснення економічної діяльності об'єктом природно-заповідного фонду. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Побудова дієвої схеми фінансового забезпечення і самоокупності об'єкту природно-заповідного фонду. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i></p>	2	2	8

Проектна робота зі створення стартапу для об'єкту природно-заповідного фонду.			
Змістовий модуль 2			
Класифікація об'єктів природно-заповідного фонду України			
ТЕМА 6. Природні та біосферні заповідники Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Особливості заповідного режиму природних і біосферних заповідників. Наукова складова у діяльності природних і біосферних заповідників. Функціональне зонування природних і біосферних заповідників. Види діяльності на території природних і біосферних заповідників. Економічна складова у діяльності природних і біосферних заповідників. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Біосферні резервати ЮНЕСКО в Україні. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Проектування дієвої економічно вигідної моделі розвитку біосферного заповідника. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Порівняння природних і біосферних заповідників.	2	2	8
ТЕМА 7. Національні природні парки Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Особливості заповідного режиму національних природних парків. Наукова складова у діяльності національних природних парків. Функціональне зонування національних природних парків. Види діяльності на території національних природних парків. Економічна складова у діяльності національних природних парків. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Національні природні парки України. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Створення і презентація атрактивного еколого-освітнього проекту для національного природного парку. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Особливості господарської діяльності національних природних парків.	2	2	8
ТЕМА 8. Регіональні ландшафтні парки Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i>	2	2	8

<p>Особливості заповідного режиму регіональних ландшафтних парків. Рекреаційна складова у діяльності регіональних ландшафтних парків. Функціональне зонування регіональних ландшафтних парків. Види діяльності на території регіональних ландшафтних парків. Економічна складова у діяльності регіональних ландшафтних парків. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Регіональні ландшафтні парки України Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Проектні роботи зі створення ефективного туристичного маршруту для регіонального ландшафтного парку. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Особливості управління регіональними ландшафтними парками</p>			
<p>ТЕМА 9. Заказники, заповідні урочища та пам'ятки природи Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Класифікація заказників. Заповідні урочища. Пам'ятки природи. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Управління і режими забезпечення охорони заказників, заповідних урочищ і пам'яток природи. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Підготовка клопотань щодо заповідання природного об'єкту місцевого значення. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Пошукова робота про заказники загальнодержавного значення в Україні.</p>	2	2	8
<p>ТЕМА 10. Штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Ботанічні сади. Дендрологічні парки. Зоологічні парки. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Регулювання діяльності приватних аналогів об'єктів природно-заповідного фонду. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Розробка зонування для ботанічного саду. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i></p>	2	2	8

Проектні роботи зі створення окупної моделі для діяльності дендрологічного парку.			
Змістовий модуль 3 Природно-заповідний фонд карпатського регіону			
<p>ТЕМА 11. Природний заповідник Горгани</p> <p>Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Природні цінності і цілі функціонування природного заповідника Горгани. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Біологічне і ландшафтне різноманіття природного заповідника Горгани.</p> <p>Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Проектування біотехнічних заходів та підготовка проєкту лімітів для збереження біорізноманіття післисових лук на території природного заповідника Горгани. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Пошукові роботи щодо перспективних територій для розширення меж природного заповідника Горгани.</p>	2	2	8
<p>ТЕМА 12. Карпатський біосферний заповідник</p> <p>Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Мета і цілі діяльності Карпатського біосферного заповідника. Господарська і туристична діяльності на території Карпатського біосферного заповідника. Значення Карпатського біосферного заповідника у забезпеченні транскордонних програм з охорони природи. Світова спадщина ЮНЕСКО "Древні та первісні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи" <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Порівняння організаційної структури Карпатського біосферного заповідника із нормами для біосферних резерватів ЮНЕСКО.</p> <p>Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Створення стартапу з традиційного способу господарювання для приваблення туристів в межах Карпатського біосферного заповідника. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Нормативно-правова база для забезпечення туристичної діяльності у Карпатському біосферному заповіднику.</p>	2	2	8
<p>ТЕМА 13. Національні природні парки карпатського регіону</p> <p>Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Галицький національний природний парк Карпатський національний природний парк</p>	2	2	8

<p>Вижницький національний природний парк Національний природний парк Сколівські Бескиди Національний природний парк Синевир <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Національний природний парк Гуцульщина Національний природний парк Синьогора Національний природний парк Верховинський Національний природний парк Черемоський Національний природний парк Королівські Бескиди Національний природний парк Зачарований край Ужанський національний природний парк Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Проектування організації наукової роботи у національному природному парку. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Пошукові роботи щодо туристичної діяльності національних природних парків Карпатського регіону.</p>			
<p>ТЕМА 14. Регіональні ландшафтні парки карпатського регіону Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Регіональний ландшафтний парк Чернівецький. Дністровський регіональний ландшафтний парк імені Сергія Дідича. Регіональний ландшафтний парк Верхньодністровські Бескиди. Притисянський регіональний ландшафтний парк. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Регіональний ландшафтний парк „Синяк”. Регіональний ландшафтний парк Стільське Горбогір'я. Практичні: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Розроблення проекту концепції туристичної діяльності регіонального ландшафтного парку. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Способи управління регіональними ландшафтними парками.</p>	2	2	8
<p>ТЕМА 15. Інші об'єкти природно-заповідного фонду карпатського регіону Лекції: <i>Авдиторне вивчення 2 години:</i> Заказники. Заповідні урочища. Пам'ятки природи. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Ботанічні сади. Дендрологічні парки. Зоологічні парки. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.</p>	2	2	8

<p>Практичні: <i>Аудиторне вивчення 2 години:</i> Проектування практичних заходів для створення експозиційної зони дендрологічного парку. <i>Самостійне вивчення – 4 години:</i> Мистецькі стилі у створенні паркових експозицій.</p>				
Загалом:		30	30	120
7. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання курсу	<p><i>Модульний контроль</i> – сума балів за окремий змістовий модуль проводиться (виставляється) на підставі оцінювання результатів знань студентів після вивчення матеріалу з логічно завершеної змістової частини дисципліни – змістового модуля. Для дисципліни "природно-заповідний фонд України" передбачено три змістові модулі з проведенням відповідних контрольних робіт. У сумі за змістові модулі студент максимально може отримати 50 балів, включаючи: перший змістовий модуль – 17 балів; другий змістовий модуль – 16; третій змістовий модуль – 17 балів.</p> <p><i>Екзамен</i> – семестровий (підсумковий) контроль, який передбачає перевірку розуміння студентом теоретичного та практичного програмного матеріалу з усієї дисципліни, здатності використовувати здобуті знання для практичного застосування. Максимальна оцінка за екзамен – 50 балів.</p> <p>Загальна оцінка за семестр не може перевищувати 100 балів за університетською шкалою.</p>			
Вимоги до письмової роботи	<p>Екзаменаційна робота виконується у письмовій формі тестового завдання з використанням можливостей університетської системи D-learn. Перевірка та оцінювання відбуваються алгоритмами системи D-learn, які генерують кінцеву екзаменаційну відомість з оцінками. Підсумкова відомість генерується із електронного журналу академгрупи і підписується викладачем.</p>			
Практичні заняття	<p>Поточний контроль здійснюється в ході практичних робіт і спрямований на перевірку знань студентів з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх практичних навичок щодо конкретної роботи. Оцінки виставляються у національній шкалі ("відмінно" – 5, "добре" – 4, "задовільно" – 3, "незадовільно" – 2), вносяться до електронного журналу обліку відвідування та успішності академічної групи.</p>			
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Студенти допускаються до складання екзамену при сумарному отриманні 25 і вище балів за усі змістові модулі. У разі недосягнення відповідного рівня окремими студентами відомості робиться запис "не допущений" і виставляється набрана кількість балів. Напередодні екзамену з дисципліни викладач подає доповідну на ім'я декана про недопуск студентів відповідної академічної групи. Відмітка про недопуск у відомості робиться при наявності розпорядження декана.</p>			
7. Політика навчальної дисципліни				
<p>Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника прагне створити середовище, яке сприяє навчанню, науковій роботі, впровадженню інновацій, інтелектуальному розвитку студентів і працівників, підтримці особливої академічної культури взаємовідносин. У цій канві політика дисципліни "Природно-заповідний фонд України" спрямована на дотримання академічної доброчесності зі сторони викладача і студентів, які включають основні принципи: особистого прикладу; відповідальності; справедливості; сміливості; академічної свободи; взаємоповаги; прозорості; взаємної</p>				

довіри; партнерства та взаємодопомоги; компетентності й професіоналізму; безпеки та добробуту; законності. Дотримання правил поведінки студентів і викладачів, передбачених Кодексом честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол №11, від 29 листопада 2017 року).

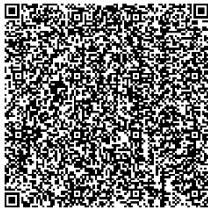
Студенти зобов'язані відвідувати заняття, незалежно у якій формі вони проводяться (авдиторно чи дистанційно). Систематичні пропуски занять, без поважних на те причин, є підставою для недопущення окремих студентів до складання семестрового контролю. Відпрацювання пропусків без поважних причин дозволяється лише за заявою на ім'я завідувача катедри і набуття чинності відповідного розпорядження. Пропуски занять за поважних причин, підтверджених документально, відпрацьовуються без попередніх узгоджень.

Завдання, які студент виконав пізніше зазначених кінцевих термінів не приймаються і повинні бути відпрацьовані індивідуально. Винятком із цього правила є наявність поважної причини з її документальним підтвердженням.

Студенти, чия поведінка впродовж одного чи кількох занять не відповідає загальним нормам, встановленим Кодексом честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, можуть бути тимчасово відсторонені від заняття з подальшим індивідуальним відпрацюванням у позаурочний час.

- Повторний курс із дисципліни "Природно-заповідний фонд України" призначається студентам, які при семестровому контролі отримали оцінку "незадовільно" – ФХ (наказ №18 від 02.02.2016).

8. Рекомендована література

Бучко В.В., Бокотей А.А., Смірнов Н.А., Шумська Н.В., Заморока А.М., Дмитраш-Вацеба І.І, Скільський І.В., Дзюбенко Н.В., Струс Ю.М., Маланюк В.Б., Чорней І.І. (наук. Ред.) (2018) Охоронні ділянки як механізм збереження біотичного різноманіття в лісах (на прикладі Прикарпаття): практ. посіб. Чернівці. Друк Арк, 1-48.

Василюк О., Драпалюк А., Парчук Г., Ширяєва Д. (2015) за заг. редакцією Кравченко О. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду – Львів, 1-80.

Василюк, О. (2019) Функціональна класифікації територій природно-заповідного фонду: історія формування та міжнародний аспект. GEO&BIO, 18: 3-20.

Дребот О.І. (2011) Система державного управління природно-заповідним фондом України та її регіонів. Регіональна економіка, 4: 205-209.

Закон України "Про екологічну мережу України" (2004) Відомості ВР України, 45.

Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (1991) Відомості ВР України, 41.

Закон України "Про природно-заповідний фонд України" (1992) Відомості ВР України, 34.

Закон України "Про рослинний світ" (1999) Відомості ВР України, 22-23.

Закон України "Про тваринний світ" (2002) Відомості ВР України, 14.

Заморока А.М. (ред.), Шумська Н.В., Бучко В.В., Дмитраш-Вацеба І.І., Маланюк Б.В., Смірнов Н.І. (2018) Біота лучних степів Бурштинського Опілля. Видавництво "Симфонія Форте", 1-212

Іваненко Є.І. (2013) Аналіз розміщення природно-заповідного фонду України: підхід, стан, проблеми. Український географічний журнал, 3: 64-69.

Коритко Л. Я. (2017) Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії: історико-правий вимір (на матеріалах Східної Галичини 1867–1918 рр.) : дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук : 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень / Лілія Ярославівна Коритко ; Міністерство освіти і науки України, Львівський державний університет внутрішніх справ. Львів, 1–447.

Лановенко О. Г., Остапішина О. О. (2013) Охорона природи. Словник-довідник з екології : навч.-метод. посіб. Херсон : ПП Вишемирський В. С., 1-133.

Міністерство захисту довкілля і природних ресурсів (2021). Природно-заповідний фонд України. Вебресурс.

Постанова Ради міністрів УРСР від 22 липня 1983 р. №311 "Про класифікацію і мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду Української РСР"

Природно-заповідний фонд України (2021). Вебресурс.

Проць Б.Г., Іваненко І.Б., Ямелинець Т.С., Станчу Е. (2010) Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними. Львів: Гриф Фонд, 1-92.

Directive 79/409/EEC on protection of wild birds as amended by Directives 81/854/EEC, 85/411/EEC, 86/122/EEC, 91/244/EEC, 94/24/EC, 97/49/EC, 2006/105/EC and Regulation (EC) 807/2003.

Directive 92/43/EC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora as amended by Directive 97/62/EC, 2006/105/EC and Regulation (EC) 1882/2003.

Викладач